

<http://dx.doi.org/10.16926/fil.2016.13.18>

Dawid DZIURKOWSKI
Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

**[rec.] Wiesław Szuta (2015), *Tadeusz Ślipko SJ*,
Wydawnictwo Petrus, Kraków, ss. 378**

Etyka jest częścią aksjologii, która z kolei jest jedną z trzech gałęzi filozofii. Zajmuje ona ważne miejsce w każdej rozwiniętej cywilizacji. Etykę najogólniej możemy zdefiniować jako filozofię moralności. Niemniej jednak tak ogólne wyjaśnienie niewiele nam mówi, dlatego warto przytoczyć definicję użytą przez światowej sławy naukowca z zakresu etyki, któremu poświęcona została recenzowana przeze mnie książka: „Etyka jest to nauka filozoficzna, która formułuje ogólne zasady moralne oraz szczegółowe normatywy ludzkiego działania za pomocą wrodzonych człowiekowi zdolności poznawczych” (Ślipko 2004, 35). Z kolei jednym z jej rodzajów jest etyka chrześcijańska, która – według Feliksa Konecznego – stanowi fundament cywilizacji łacińskiej, do której należy także Polska.

Truizmem byłoby stwierdzenie, że nie istnieje państwo bez prawa, lecz może istnieć prawo bez państwa. Warto jednak zwrócić uwagę, iż każde regulacje prawne ustanawiane przez legalne organy władzy są nader często bezpośrednią wypadkową kultury, w jakiej dane społeczeństwo się znajduje. Etyka obowiązująca w danym kraju nie jest więc sprawą indywidualną danej jednostki, a istotnym składnikiem funkcjonowania całego społeczeństwa zamieszkującego na określonym terytorium.

Obojętnie czy przyjmiemy postawę etnocentryzmu (w Europie – europocentryzmu), czy też jego przeciwieństwo, zwane relatywizmem kulturowym, to zawsze pod groźbą sankcji represyjnej musimy zaakceptować prawa pozytywne wynikające z danej kultury, które w znacznej mierze mają swoje korzenie w określonej etyce.

Książka, o czym już wcześniej była mowa, poświęcona została etyce wybitnego teologa i filozofa o międzynarodowej sławie – ks. prof. Tadeusza Ślipki. Niemalże każda współczesna polska monografia z zakresu etyki chrześcijańskiej

zawiera w swojej bibliografii dzieła wielkiego duchownego. Ślipko poza wielką erudycją posiadał także umiejętność precyzyjnego rozstrzygnięcia kwestii „wrażliwych etycznie”, do których należą aborcja, eutanazja czy kara śmierci. Jezuita pozostawił po sobie obszerną spuściznę naukową, której syntezą i interpretacją zajmuje się autor recenzowanego przede mnie dzieła – Wiesław Szuta.

Szuta jest doktorem nauk humanistycznym w zakresie filozofii. Poza opublikowaniem recenzowanej publikacji jest także autorem książki *Potrójnie o sumieniu* (2013) oraz redaktorem i współautorem pozycji zwartej *Cierpienie, starość, śmierć i rola sumienia w pracy pielęgniarki* (2012).

Ponadto Szuta jest uczniem Romana Darowskiego oraz Tadeusza Biesagi u których przygotował rozprawę doktorską o etyce ogólnej Ślipki. Mając na uwadze dorobek naukowy autora oraz tematykę obronionej pracy doktorskiej, można z powodzeniem domniemywać, że znajomość etyki oraz poglądów księdza nie jest autorowi monografii obca.

Praca *Tadeusz Ślipko SJ* została wydana w 2015 roku w Krakowie przez Wydawnictwo Petrus. W naturalny sposób została ona zaklasyfikowana do serii wydawniczej: „Wielcy Ludzie Nauki i Kultury”. Recenzowana książka składa się z przedmowy, wstępu, pięciu rozdziałów, podsumowania oraz posłowia. Całość liczy 378 stron. Dzieło *Tadeusz Ślipko SJ* jest najnowszą pozycją zwaną Szuty, a także jedną z najnowszych publikacji w Polsce podejmujących zagadnienia etyki w myśli Ślipki.

Książka Szuty została zrecenzowana przez dr. hab. Ireneusza Mariana Świtałę z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie oraz przez dr. hab. prof. Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Macieja Woźniczkę. Prof. Świtała jest także autorem przedmowy, w której dokonując krótkiej charakterystyki publikacji, pochlebnymi słowami zachęca do zapoznaniem się z jej treścią.

Tytuł książki sugeruje potencjalnym czytelnikom, że mamy do czynienia z biografią Ślipki (jako jezuitę). Dopiero podtytuł *Wprowadzenie do etyki Tadeusza Ślipki* naprowadza odbiorców na właściwy sens treści publikacji. Wydawca postanowił nadać tytuł monografii samym imieniem i nazwiskiem jezuitę, prawdopodobnie z uwagi na fakt, że wszystkie pozycje Wydawnictwa Petrus z serii wydawniczej „Wielcy Ludzie Nauki i Kultury” są nazywane w podobny sposób. Z jednej strony jest to nieadekwatność tytułu pracy względem jej treści, natomiast z drugiej – zrozumiała konsekwencja Wydawcy (z danej serii wydawniczej).

Praca składa się z pięciu rozdziałów, przy czym trzy pierwsze przybliżają czytelnikom pojęcia z zakresu antropologii (rozdział I), deontologii (rozdział II) i aksjologii (rozdział III). Dwa ostatnie rozdziały poświęcone zostały zagadnieniom godności ludzkiej (rozdział IV) i natury ludzkiej (rozdział V). Nader istotne w filozofii Ślipki są pojęcia z powyższego zakresu (antropologii, deontologii i aksjologii), z czego autor zdaje sobie sprawę i dlatego poświęca im aż trzy rozdziały swojej publikacji. Dwa ostatnie są esencją książki, gdyż dotyczą najbardziej fundamentalnych zagadnień dla człowieka (tj. jego godności i natury).

Właściwe zrozumienie terminów jest warunkiem *sine qua non* do zrozumienia przywołanych kwestii, w związku z czym kolejność pojęciowo-problemowa publikacji zastosowana przez Szutę jest w mojej opinii właściwa. Niemniej jednak zarzut, jaki można postawić autorowi, dotyczy zbytniego skupienia na podstawowych pojęciach stosowanych przez Ślipkę, kosztem skrócenia zagadnień najistotniejszych w filozofii jezuitów (IV i V rozdział).

W pierwszym rozdziale autor przybliży czytelnikowi poglądy wielkiego polskiego etyka dotyczące rozważań antropologicznych. Ponadto klasyfikuje myśl Ślipki do nurtu klasycznego/tradycyjnego tomizmu oraz wprowadza nader istotne w filozofii jezuitów słowa kluczowe – definicję osoby i godności osoby ludzkiej. „Kluczowymi pojęciami wpływającymi z założeń antropologicznych inspirowanych tomizmem, istotnych we wprowadzeniu w etykę Ślipki, są: definicja osoby i godność osoby ludzkiej, owe dwa «klucze» będą zaprezentowane w dwóch podrozdziałach” (Szuta 2015, 17). Drugi rozdział dzieli się na trzy podrozdziały: 1) prawo naturalne, 2) powinność moralna i 3) norma. Autor książki na początku omawianego rozdziału uzasadnia ważkość pierwszego podrozdziału, uznając prawo naturalne za istotne z punktu widzenia dalszych rozważań. Nie sposób nie zgodzić się z autorem, z uwagi na fakt, iż prawo naturalne stanowiło niezwykle ważny element teologiczny u św. Tomasza z Akwinu, którego admiratorem jest przecież Ślipko.

W drugim rozdziale Szuta analizuje trzy kolejne pojęcia kluczowe, zastosowane do opisu teorii moralnej opartej na prawie naturalnym. Autor słusznie wskazuje, że zrozumienie „pojęć deontologicznych” jest wprowadzeniem do ostatniego rozdziału dotyczącego natury ludzkiej. „W rozdziale zostaną przedstawione trzy kolejne «klucze» ułatwiające zrozumienie etyki ks. prof. Tadeusza Ślipki. Chodzi o teorię moralną opartą na niezmiennym prawie naturalnym” (Szuta 2015, 59).

Trzeci rozdział, oprócz wprowadzenia dzieli się na dwa podrozdziały: 1) szczęście – cel, 2) dobro – wartość. Autor we wstępie recenzowanego rozdziału wprowadza czytelnika do dalszych zagadnień etyki Ślipki i konsekwentnie przybliży kolejny zestaw pojęć kluczy: „Nauka o wartościach moralnych jest nieodzowna w każdym zwartym systemie moralnym, dlatego sprawą ważką jest przybliżyć w niniejszej pozycji choć kilka «kluczy» o charakterze aksjologicznym, które dobrze wprowadzają w chrześcijańską etykę aksjodeontologiczną krakowskiego jezuitów” (Szuta 2015, 109).

Rozdziały czwarty i piąty dotyczą najbardziej podstawowych kwestii – tj. osoby i godności jako podstawy etyki oraz natury jako jej fundamentu. Godność człowieka jest terminem niezwykle trudno definiowalnym, lecz nader istotnym przede wszystkim ze względu na swój bezwzględny, przyrodzony, uniwersalny i niezbywalny charakter. Na fundamencie godności opiera się cały system współczesnych praw człowieka, szczególnie silnie akcentowanych przez Unię Europejską i Radę Europy. W związku z powyższym podjęcie zagadnienia kon-

solidacji myśli Ślipki w zakresie godności uważam za niełatwe zadanie, lecz wykonalne, co również należy oddać autorowi recenzowanej przeze mnie publikacji.

Recenzowana książka w przeważającej większości swojej treści jest napisana na zasadzie: cytaty – interpretacja, własny komentarz. Świadczy to o dobrej znajomości tekstów Ślipki. Autor z dużą estymą analizuje poszczególne myśli wielkiego polskiego etyka, przy czym całość napisana jest ze skrupulatną konsekwencją. Unika własnych ocen, a w ich miejsce przytacza poglądy innych autorów. Taki zabieg, w mojej opinii, można uznać za właściwy, ponieważ książka *Tadeusz Ślipko SJ* napisana jest z dużą dozą bezstronności.

Publikacja stanowi istotną wartość dla czytelników, którzy chcieliby poznać myśl etyczną Ślipki bez konieczności odwoływania się do źródeł. W związku z powyższym recenzowana przeze mnie książka ma bardziej charakter podręcznika niż odkrywczego dzieła. Szuta spójnie zestawia w niej myśli wybitnego teologa, wyczerpująco korzystając z wielu jego prac filozoficznych.

Bibliografia

- Szuta W. (2013), *Potrójnie o sumieniu*, Wydawnictwo Petrus, Kraków.
Szuta W. (2015), *Tadeusz Ślipko*, Wydawnictwo Petrus, Kraków.
Szuta W. (red.) (2012), *Cierpienie, starość, śmierć i rola sumienia w pracy pielęgniarki*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice.
Ślipko T. (2004), *Zarys etyki ogólnej*, Wydanie 4, Wydawnictwo WAM, Kraków.